

Ấm nhá;c Phó-t giáo Á'á»ng hã nh cã'ng Ấm nhá;c dãn tá»™c

Ấ'ng gáp cá»sa GSTS. Trá°šn VẢfn KhẢ^a
11/05/2017

Ấm
nh;c Phó-t giáo Ông hành cùng âm nh;c dân tÙc

*

GSTS. Tršn V n Khê

Chúng ta

ang sNng trong những ngày rÙn ràng cạ jì IẢ Phó-t
En, mÙt IẢ hÙi v n hóa tâm linh mang tşm thç giÙi.
Nhân dẾp này, tôi xin l°ác ghi mÙt sN nh-n xét vẢ sñ
liên quan giĩa âm nh;c Phó-t giáo và âm nh;c dân tÙc,
xem nh° góp mÙt bông hoa nhĩ kính mềng ngày IẢ hÙi tôn
giáo trÍng jì mà c£ n°Úc ang nô néc ón mềng.

Nét

-c thù cạ âm nh;c Phó-t giáo

Tr°Úc

hçt, iẢm Ùc áo cạ âm nh;c Phó-t giáo là không
hẢ có khuôn m«u cN Ęnh. Xuýt phát tìj n Ù vÙi
cách tán tăng theo truyẢn thNng Veda, nh°ng nh;c Phó-t
giáo ß tềng quNc gia Áu °ác bEn Ęa hóa theo
tính cách -c thù cạ mxi n°Úc và th°Ýng °ác
thẢ hiÇn theo âm nh;c truyẢn thNng cạ nìj ó. Cùng
mÙt bài kinh mà nét nh;c thay Òi tùy quNc gia, tùy
tr°Ýng phái, th-m chí tùy tềng vùng. Ch°ng hìj cùng
niÇm tên Phó-t A Di à mà hai miẢn Nam B̄c ß n°Úc ta
niÇm khác nhau, theo thang âm iÇu théc câu hát ru cạ
mxi miẢn; còn tìj Hong Kong hay Singapore thì t ng ni Çm
theo thang âm nh;c Qu£ng ông.

Ngoài

ra, nh;c Phó-t giáo luôn luôn liên quan çn các nghi théc
hành IẢ, nh° nghi tìçt tìj chùa (ba thÝi kính sáng, tr°a,
chiẤu), nghi tìçt trong tang ma, trong IẢ hÙi tôn giáo IÙn
nh° Phó-t En, Vu Lan...

Nh;c

Phó-t giáo lìj -t trÍng tâm vào thanh nh;c hìj khí
nh;c. Ngoài phong cách tăng và tán quen thụÚc trong các
cuÚc IẢ tç, còn có trì, niÇm, bìch, x°Úng, thĘnh,
Íc, hồ, tùy theo lojì kinh hay trình tñ cạ mÙt thÝi
kinh.

Quá

trình phát triẢn âm nh;c Phó-t giáo ViÇt Nam

jò

Phó-t vào n°Úc ta tẽ rýt sÙm, nh°ng phát triẢn rñc
rá nhýt là vào thç kç X vÙi triẤu Lý. Trên những
phìçn á cạ chân cÙt chùa Phó-t Tích (B̄c Ninh) - mÙt
trong những di tích Phó-t giáo tiêu biẢu cạ thÝi Lý -
có chìj kh̄c họa sen cùng hình đàn nh;c công ang tşu
nh;c dân tÙc, vÙi ý ngh)a h°Úng d«n chúng sinh vào
con °Ýng cạ jò pháp.

Theo

nhà nghiên cứu Tršn ình Sìj, thÝi kó ó các vua
th°Ýng cýt chùa tr°Úc khi xây dñg cung iÇn, và đàn
nh;c tôn giáo cing có thẢ Ông thÝi dùng cho đàn nh;c
cung ình. iẤu này cho thýy, tẽ thÝi nhà Lý âm nh;c

Ph-t giáo ă có liên quan m-t thiét vŰi âm nhĩc dân tŰc.

ĩn

Ýi nhà TrŰn, Ph-t giáo v«n ăc xem là quŰc giáo và tĩp tác thŰi kó phŰn thĒnh. Theo sí sách, khi Thăng hoàng TrŰn Nhân Tôn qua Ýi ̢ núi Yên Tĩ vào n m 1308, hĩa cŰt cạ ngài ăc mang vÁ kinh s°, sau ó triÁu ình rŰc vÁ chôn ̢ Phç Long Hng (Thái Bình). Bá tánh nghe tin ỹy ă cùng nhau tả t-p Űy ngh't chung quanh cung iÇn Á tiÁn ăa linh cũu vĒ vua anh minh. Thỹy khó lòng xua dân giãn ra, mŰt vĒ quan là TrĒnh Trĩng Tĩ ngh) ra cách t-p hãp quân s) và cho hát bài Long ngâm tĩ sân Thiên Trì Á thu hút thiên hĩ lĩ nghe, nhŰ ó mŰi có thÁ di quan. Long ngâm là bài nhĩc dùng trong chùa vào nhĩng ngày IÁ IŰn, cho thỹy trong cung ình lúc bỹy giỹ r̄t thŰng sí dâng nhĩc Ph-t giáo.

ĩn

Ýi nhà Lê, n m 1437 vua Lê Thái Tôn giao cho NguyĂn Trãi và Lđng ñg Ēnh nhĩc IÁ, nhng do quan iĂm vÁ Nhã nhĩc b̄t Ông nên NguyĂn Trãi dâng sŰ thoái thác. Vì thĩ, Nhã nhĩc nhà Lê Áu do mŰt tay hoĩn quan Lđng ñg phĩng theo quy chĩ nhĩc cung ình nhà Minh. Âm nhĩc Ph-t giáo cĩng vì thĩ mà ĩng xuŰng.

Qua

Ýi nhà NguyĂn, cĩng không nghe nhĩc ĩn nhĩc Ph-t giáo trong các quyĂn Lê TriÁu HŰi iĂn, LĒch triÁu hĩĩn chđng loĩ chí và Khâm Ēnh ĩi Nam HŰi iĂn sñ IÇ.

Tuy

không ăc coi trĩng ̢ các Ýi vua sau, nhng nhĩc Ph-t giáo v«n ăc sí dâng nghiêm túc trong nhà chùa. Các cách tán táng v«n bĒo tŰn theo âm hđng tĒ thŰi xa xă và ăc phát triĂn ngày càng phong phú.

Sang

thŰi kó c-n ĩi, có vài sñ thay Ōi trong tinh thŰn giĒn đĒ hóa nghi thĒc Ph-t giáo, mà áng lđu ý là nhĩng thay Ōi trong nhĩng dân nhĩc IÁ miĂn Nam vŰi viÇc sí dâng hai nhĩc khí nŰc ngoài là ghita phĩm lõm và organ Á phả hĩa theo nhĩng bài tán trong các IÁ hŰi. àn ghita phĩm lõm, vŰn thông dâng trong nhĩng dàn nhĩc tài tí cĒi lđng, tuy ă ăc ViÇt Nam hóa nhng âm sđc sôi Űng cạ nó không mang lĩ không khí trang nghiêm cŰn thiét trong IÁ hŰi tôn giáo. Riêng àn organ còn làm cho bĒn sđc dân tŰc bĒ lu mŰ hĩn nĩa. Chúng ta ĩng quên âm nhĩc Ph-t giáo r̄t gŰn gii vŰi v n hóa dân tŰc.

Liên

quan m-t thiét giĩa âm nhĩc Ph-t giáo và âm nhĩc dân tŰc

Âm

nhĩc Ph-t giáo có khá nhiÁu iĂm tđng Ông vŰi âm nhĩc truyĂn thŰng, tĒ nét nhĩc, thang âm, iÇu thĒc, tĩt t̄u ĩn nhĒp phách, chĒ khác nhau vÁ mắ ích. Âm nhĩc truyĂn thŰng giúp ngđĩ nghe thđng thĒc nghÇ thu-t, còn âm nhĩc Ph-t giáo nh±m mang lĩ cho ngđĩ nghe (hay ngđĩ íc) mŰt trĩng thái tâm hŰn an tĒnh, thanh thĒn hŰu thỹu cĒm giáo lý nhà Ph-t. Nhĩc Ph-t

giáo h°Ũng nŨi, trong khi nhĩc nghÇ thu-t h°Ũng ngoji.
Nh°ng không phĐi vì thç mà âm nhĩc Ph-t giáo không mang tính chĐt nghÇ thu-t. Nét nhĩc và cách tán các bài nh° Đ°ing chi tĐnh thçy (Nhành đ°ing liÁu rĐi n°Ũc cam IÓ xuŨng trĐn), Tào khê (N°Ũc trong suŨi) rĐt phong phú và tinh vi.

VÁ

nhĩc khí, ngoài mùt sŨi dđng cả -c thù nh° mō gia trì, chuông gia trì, ©u, mùc bĐng, thì trong Ph-t giáo cing sí dđng các nhĩc khí truyÁn thŨng dân tŨc nh° àn nhĐ, àn nguyÇt, kèn, trŨng phách.

VÁ

bài bĐn thì nhĩc IÁ dùng trong Ph-t giáo giŨng nh° nhĩc IÁ dùng trong cung ình và ngoài dân gian, ngoài mùt vài bài bĐn -c biÇt nh° bài TrŨng bát nhã.

Thang

âm iÇu théc hĐu nh° giŨng nhau hoàn toàn, ngoji trẻ títt tĐu trong các bài tán theo truyÁn thŨng miÁn Trung có những nhĐp -c biÇt cho các iÇu tán rĐi, tán xĐp, tán trĐo vŨi cách nhĐp tang, mō khác nhau.

Đnh

h°Đng qua lĐi giĐa âm nhĩc Ph-t giáo và nhĩc truyÁn thŨng

Nhĩc

Ph-t giáo chĐu Đnh h°Đng cçạ âm nhĩc truyÁn thŨng rõ nhét là trong cách niÇm và tăng kinh mang âm h°Đng cçạ tỉng hát ru tềng miÁn.

Thông

th°Ýng trong các IÁ hŨi IŨn cçạ Ph-t giáo luôn sí dđng dàn nhĩc IÁ trong dân gian, -c biÇt theo truyÁn thŨng miÁn Trung là hai dàn Đi nhĩc và tỉÁu nhĩc trong cung ình thân nhĐ lĐi. MŨt vài truyÁn thŨng Ph-t giáo Đ TiÁn Giang có những cách tán dùng hĐi và nhĐp cçạ IŨi hát Khách cçạ hát BŨi, chĐ khác nhau trong cách dùng m«u âm Đ những chĐ phĐi luyĐn láy.

MŨt

sŨi thang âm iÇu théc trong âm nhĩc truyÁn thŨng °ăc các nhà s° sí dđng Á -t những bài tán. HĐi thiÁn trong Ph-t giáo có cĐu trúc âm thanh nh° hĐi nhĩc, hĐi hĐi cçạ miÁn Nam, nh°ng tỉtt tĐu ch-m hĐn. HĐi ai cçạ nhĩc Ph-t giáo giŨng nh° những iÇu ai dùng trong nhĩc IÁ hay cĐi l°ing tài tí, nh°ng Đn giĐn hĐn.

Cách

v-n hành giai iÇu trong âm nhĩc truyÁn thŨng cing °ăc các nhà s° áp dđng Á làm cho phong cách tán tđng °ăc phong phú hĐn.

Ng°ăc

lĐi, âm nhĩc Ph-t giáo cing giúp ích và làm giàu thêm cho âm nhĩc dân tŨc. Nhĩc Ph-t giáo có phong cách thài (cách iÇu hóa ngôn ngữ theo những chỉ nhĩc trong thang âm ngĐi cung mà không chú trĐng Đn sĩ lên xuŨng a đĐng cçạ nét nhĩc) mà các ca công trong cung ình ã v-n dđng vào trong các ca ch°ing, nh° nh-n Đnh cçạ cả Li Thi, mùt nhĩc công dân nhĩc cung ình ngày x°a.

HĐi

thián vUi tít t̄u khoan thai, nghiêm trang trong nh̄c Ph-t giáo có thÁ dùng Á ngâm nhĩng bài th̄i, bài k̄c có thián v̄E, em l̄i tâm bình an cho ng°Yi nghe.

VÁ

m-t tít t̄u, nh̄c dân t̄Uc chÉ có nh̄p hai, nh̄p t°, nh̄p tám, nh̄p m°Yi sáu mà không có nh̄p ánh theo chu kó nh° trong các bài tán c̄a Ph-t giáo. Truyán th̄Ng Ph-t giáo mián Trung có nhĩng tít t̄u -c thù r̄t tinh vi vUi nh̄p tán r̄j, nh̄p tán s̄p, tán tr̄o. ây là óng góp c̄a nh̄c Ph-t giáo làm giàu thêm tít t̄u cho âm nh̄c dân t̄Uc.

Ngoài

ra īCu múa cung ình Lắc cúng hoa ng (múa òn) chính là phĩng theo īCu múa lắc cúng trong Ph-t giáo khi dâng h°ng, ng, hoa, trà, qu£, th̄c. Ho-c īCu múa ̄u chỉn th̄ng Ph-t trong cung ình cing t̄e mùt īCu múa trong chùa mà ra.

L̄Ech

sí Ph-t giáo l̄i là Á tài cho âm nh̄c k̄Ech ngh̄c dân t̄Uc, ch̄ng h̄jn s̄n tích Ph-t Bà Quan Âm làm Á tài cho v̄s ch̄o Quan âm Th̄E Kĩnh, ho-c cūUc Ýi éc Ph-t Thích Ca t̄ng là Á tài cho nhiÁu v̄s c̄Ei l°ng và phim £nh.

Tóm

l̄i, âm nh̄c, v n hóa cing nh° ngôn ngữ Ph-t giáo giúp cho âm nh̄c, k̄Ech ngh̄c truyán th̄Ng dân t̄Uc có thêm nhiÁu ȳu t̄N Á làm giàu và phát trián.

*

**

Trong

l̄Ech sí hàng ngàn n m Óng hành vUi âm nh̄c dân t̄Uc, d̄u tr̄Ei qua nhiÁu th̄Enh suy nh°ng âm nh̄c Ph-t giáo v«n giữ gìn nhĩng giá tr̄E tinh th̄Sn truyán th̄Ng. ãng sau các nghi th̄c tôn giáo là tâm linh dân t̄Uc, do ó chúng ta òng vì s̄n t̄Cn l̄i trong t̄O ch̄c hay biÁu dián mà làm m̄t ī cái h̄On c̄a b̄En s̄c v n hóa.